

מתווה תכנית לימודיים לכיתה ג'

תורה- ספר שמות

מספר שיעור	פרק	נושא	
2		מקום הספר ו קישורו בספר בראשית	מבוא
3	א	השבוד	שבוד מצרים (6)
3	ב	לידת משה וראשית דרכו	
6		מעמד הסנה; מינוי משה לשליח אל בניי ג-ד ופרעה	היציאה מצרים משה ואהרן אל בניי ואל פרעה (22)
3	(א)	השליחות הראשונה לפרש ותוצאותיה	
2	(ב) – ז (גנ)	השליחות השנייה לפרש ותוצאותיה	
11	ז (ד) – י (כת)	תשע המכות	
7	יא – יג (טז)	מכת בכורות	
		יציאת מצרים – ההערכות, הביצוע והזיכרון	"שליח את עמי"
7	יג (יז) – טו (כא)	קריעת ים סוף	היציאה מצרים והמסע אל הר סיני (20)
6		המסע מים סוף להר חורב, התנסויות טו (כב) – יז ראשונות עם	
3	יח	יתרו ותרומתו	
2	יט	הכנות ומעמד הר סיני	קבלה התורה (24)
4	כ	עשרה הדברות	
13	כא-כג	המשפטים	
1	כד	שלמת המעמד ועלית משה להר	
13	כה-לא	המשכן - הציוי	
8	לב-لد	חטא העגל והשלכותיו	המשכן וחטא העגל (25)
5		המשכן – העשיה, הקמה והשראת השכינה לה-ם	

סה"כ: 100 + שיעורי חזרה וסיכום = 110

הוראת ספרי נביים

תלמידי כתות ג' לומדים תורה זו השנה השלישי. בשנה זו אנו מפגשים אותם לראשונה עם ספרי נביים. ספרי נביים הראשונים הם סיפורים מלאי תוכן עניין ובעלי משמעות רבה מאד בפיתוח האישיות המאמינה של התלמידים. בכיתה ג' אנו מתחילה בלימוד ספר יהושע.

הוראת נביים שונה במהותה מההוראת החומש, במספר דברים, ונמנים כמה מהם:

1. בתוכן - ספרי נביים מתארים לנו את **עם ישראל בארץ**. אמנם, גם בחומש בראשית למדנו על האבות ופעולם בארץ אך הם עדין אנשים ייחדים, ובשאר החומשיים עם ישראל מצוי במדבר ואין מתחזק עם ההתיישבות בארץ על אתגריה. לפיכך, הוראת ספרי נביים מאפשרת לנו לראות את מלא המשמעות של עם היושב על אדמתו, ולהכיר את הנהגה בישראל בצורתה הלאומית.

2. בסגנון - בניגוד לפרק התורה, ичידות הלימוד סיפוריות, ארוכות ורציפות, ואין משלבות בפרק הלכה. ב גיל הצער חשוב מכך שהמורה יבהיר את הסיפור המלא הפרושים לאורך הפסוקים, וממנו את המstories הראשיים. יש לשמר על עקרון הרצף, ולא "פרק" את השלים ליחידות קטנות ומנוטקות. לפיכך בהוראת נביא איןנו מתמקדים בעיסוק פרשנוי. אנו לומדים את הפשט כאשר הפרשן יכול לסייע לנו כמורים, אך איןנו נדרש להביאו לעין בכיתה. אם נביא את הפירוש בכתה – יהיה זה בלשוננו.

3. הדמיות - בספרי נביים הראשונים בולטות דמיות מרכזיות, גדולי האומה ומנהיגיה. הלימוד מרווח סביר פועלה של הדמות וסביב המstories הנלמדים ממנה.

ככל לימוד, מעורבותם של התלמידים בלימוד חיונית ביותר, והופכת את השיעור לחוויה ומקור להשראה.

מתי נתחיל ללימוד את ספר יהושע?

באופן טבעי היה נכון להשלים את לימוד כל החומשיים לפני שמתחילים ללימוד את ספר יהושע, אולם מאוחר ואנו רוצים שהתלמידים ילמדו גם את ספרי נביים הראשונים בבית הספר היסודי, אנו ממלמדים החל מכתה ג' את ספרי נביים על הסדר. בדרך זו יוכל התלמיד לסייע את לימודי בכתה ו' כאשר באמצעותו ללימוד חמשת חומשי תורה ונביים הראשונים עד סוף ספר שמואל. בכתה ז' יחל המחרזר השני של לימוד החומש וספרי הנביים, והוא יתבסס על הידע והמיומנויות שהתלמידים רכשו ביסודי.

בשל כך עליינו להתחיל ללימוד את ספר יהושע עוד בטרם למדו הילדים את תקופת המדבר.

יכן ניתן למד במקביל את ספר שמות ואת ספר יהושע?

הוראת נביא במקביל לתורה, היא דבר שיש לתת עליו את הדעת.

התלמידים עוסקים במקביל בשתי תקופות בחו"ם ישראל: בשיעורי תורה משה מוביל את העם במדבר, ובשיעור נביא משה כבר מת, ויהושע מכניס את העם לאرض. בשיעורי תורה ישנים ציוויים על העתיד להיות בארץ ישראל ובספר יהושע מתגשים חלק מצוויים אלו, כגון הברית בהר עיבל (יהושע ח); ערי מקלט (יהושע כ) ועוד.

לכורה, זהו דבר בלתי אפשרי.

אולם למעשה הדברים אינם כך. מחקרים מראים כי בלאו היכי התפישה ההיסטורית מתפתחת אצל ילדים החל מגיל שתים עשרה. לפניו כן, הם מסוגלים לתאר אירועים היסטוריים כפי ששמענו או קראו, אבל אינם יכולים לראות את הקשר הבורגני בין אירועים שונים. מכאן שהסדר והחיבור בין אירועים (עשויים להיות מרכיבים מرتתקים של שיעור בנביא בכתות הגבוחות), אינם הדברים המרכזים בהם עוסקים בגיל צער, אלא במרכיביו של כל אירוע אותו אנו לומדים בנפרד - הדמויות והתכנים השיכרים לכל פרק.

ואכן, תלמידים נפגשים בנושאים מהתנ"ר לא תמיד על הסדר, כגון בשיעורי פרשת שבע, או בהכרות עם דמויות שונות מספרי נבאים ראשונים (שמעון, אליהו) או כתובים (מגילת אסתר, מגילת רות). אין זה אומר שלא צריך "לעשות סדר" כללי לפני שמתחילה לומד, אלא שההדגש אינו על הרצף ההיסטורי, אלא על הסיפור והתוכן השיכרים שככל ספר.

וזמנם, על מנת לא לגרום לבלאן בעולם של התלמידים, אנו ממליצים על שלשה דברים:

1. להתחליל למד את יהושע בקן לאחר שהגענו לשמות פרק י'ג. כלומר: רק לאחר שפגשנו גם את דמותו של יהושע. רק אחרי שהכרנו את שני מניחי העם, וכי יהושע הוא משרתו של משה, יוכל להשלים את התמונה כהקדמה ללימוד ספר יהושע. להלן מוצע המתווה של ספר יהושע והוא בן 35 שיעורים בלבד כך שאפשר להספיק את הספר גם אם מתחלילים בחודש טבת/שבט.

2. **لتשומת לב:** מובן שאין זה אומר שאפשר לצמצם לימודי תנ"ר, אלא שבדרכו זו נקייש בראשית השנה את 7 השעות ללימוד תורה, ולאחר סיום פרשת בשלח (טבת/שבט) נלמד נביא בהיקף של 2 ואף 3 שעות בשבוע. علينا ליצור לתלמידים תמונה בהירה של הסדר הכללי – נסביר לתלמידים כי לאחר שנים רבות בהן הניג משא את בני ישראל במצרים ובמדבר, משה מת ויהושע מונה תחתיו להכניס את בני ישראל את הארץ. התלמידים צריכים להכיר מה בא לפני מה – תורה לפני נביא הבירה זו נחוצה בתחילת הלימוד של הספר. אך גם לאורך הלמידה צריך להזכיר מדי פעם את ההבדל בין תורה לנביא – במקום (מדבר / א"י) ובאישים (משה / יהושע).

3. **השלמת פערים,** כלומר: פרטיים בספר יהושע המתיחסים לאירועים שקרו במדבר, לדוגמה : שנים וחצי השבטים התהייבו בפני משה "לעבור חלוצים" לפני העם, וכבר בפרק א' יהושע מתיחס לכך. אירוע זה מתואר בספר במדבר פרק ל"ב. דוגמה נוספת: פרק ה' ביהושע מתאר את שביתת המן לאחר ארבעים שנה. תחילת ירידת המן מתוארת בספר שמות בפרק ט"ו. אלו פערים שיש להשלימים בתוך הוראת פרקי יהושע, ויש לעשות זאת בחכמה בכל פרק שבו נדרש הטרמה. בתחוםים רבים בחיים היוצרים רגילים למילוי פערים ומתיחסים לכך בטבעיות. אם אנו כמוריםណדע להשלמים את הפערים בדרך הנכונה נוכל להוביל אותם בביטחון להכיר את יהושע ותקופתו.

ביחידות ההוראה עוסקת לעומק גם בסוגיות הסדר והשלמה.

הצעה – שימוש בציר מאורעות :

כמובן, הצענו להקדים ולהסביר לתלמידים, כנקודות פתיחה, כי בשיעורי תורה נמשיר ונלמד מה קורה לעם ישראל במשך ארבעים שנה **במדבר**, ואילו בשיעורי בנביא נתחיל ללמידה מה קורה כאשר הם נכנסים **לאرض אחר** ארבעים שנה במדבר.

כדי להיעזר מכאן ואילך בציר מאורעות שייהי בכיתה, בו נוכל להתקדם עם התלמידים בשני המישורים.

את הזרים כדאי למלא לאורך השנה, עם התקדמות הלימודים וכר, בסוף ייחידת לימוד בתורה - מוסיפים את כתורת היחידה לציר הזמן בתורה, ובסוף ייחידת לימוד בנביא - מוסיפים את כתורת היחידה לציר הלימוד בנביא.

דרך זו תסייע לתלמידים לשמר על רצף אירועים בכל אחד מן הספרים ותמנע הבלבול.
חומר שמות (במדבר): שיעבוד מצרים – הולדת משה – מקות מצרים – יציאת מצרים – ירידת המן – מלחתת עמלק – מתן תורה – חטא העגל – הקמת המשכן – השרתת שכינה במחנה ישראל
ספר יהושע (בארץ): מות משה – שליחת המרגלים – חציית הירדן – שביתת המן – ברית המילה – מלחתת ירicho – מלחתת העי הראשונה – מלחתת העי השנייה – הגבעונים – מלחתת מלכי הדרום – מלחתת מלכי הצפון – חלוקה והתנ cholukot – מותו של יהושע.

מתווה ההוראה של הספר

איןנו מלמדים את כל פרקי הספר בצורה שווה.
הלימוד בכיתה ג' יתמקד בהוראות פרקים א' – י"ב ובפרקם כ"ב-כ"ד.
את פרקי הנחלות (י"ג-כ"א) ניתן לחלק לשני מרכיבים:

- המסגרת הסיפורית – כיצד חולקו הנחלות
- פרטי הנחלות – הגבולות והערים

אנו נתמקד במסגרת הסיפורית. אלו פרטים שהמורה יכול לתאר לתלמידים בתמצות רב, תוך קריית פסוקים נבחרים. אין להיכנס לפירוט של הגבולות והנחלות, אלא רק להציג בפתח ארץ ישראל על האיזור של כל שבט. את פרקי ההתנ cholukot ילמדו התלמידים ביותר פירוט בכיתה ז'. אז גם יוכל להפיק את המירב מלימוד פרקים אלו, כמו גם מהל'ימוד החוזר של הספר לאחר השלמת לימוד ספרי במדבר ודברים. לימודי בכיתה ג' נקדים זמן רב יותר לעיסוק בנחת באירועי הכניסה לארץ, בדמותו של יהושע, ובמשמעות הנלמדות מהם.

נתאר כאן את המסגרת הסיפורית: בשל זקנת יהושע ציווה עליו הקב"ה (פרק יג) להקדים ולחלק את הארץ לשבטים, לפני מותו. באופן זה הוטל על בני ישראל להשלים את מלאכת ירושת הארץ באופן שבטי – כל שבט יצא וירש את נחלתו: כיבוש מקומות שנשארו בידי אויב במקרה הצורך, והתיישבות בנחלה. יהושע החל לחלק את חבל הארץ בגבולות. שבט יהודה יצא ראשון להוריש את נחלתו, ואף כבש ערים חזקות כחברון וקרית ספר (פרק יד-טו). אחרים יוצאו בני יוסף וגם הם ירשו את חלקם (פרק טז-יז). אז עבר המשכן לשילה. שאר שבטי ישראל התרכזו מלחשת את נחלתם ועל כן נדרשו גערה ודירוז של יהושע אשר ציווה על נציגים משבעת השבטים הננותרים לצאת ולכתוב את גבולות הארץ על מנת להנחיל גם להם את חלקם (פרק יח-יט).

לאחר השלמת חלוקת הארץ לשבטים הבדלו ערי המקלט (פרק כ) וערי הלויים (פרק כא). בთוך התיאור הסיפור של חלוקת הארץ לשבטים נציג מבון את מפת ארץ ישראל וניצב על האיזור של כל שבט ושבט. יש חשיבות לקשר בין הארץ בה אנו חיים לבין מקומות מהתנ"ר, אלא שיש לעשות זאת בצורה מעניינת ובמידה התואמת את יכולת של התלמידים, ולא להעמעס עליהם פרטים (מה שעולול להשיג את ההפך). באתר מוצע משחק אינטראקטיבי לנושא נחלות השבטים.

ההוראה

עוד לפני שנצלול בספר יהושע, נזכיר את ארבעת הכללים החשובים לנו בהוראת תנ"ר

- קריאה מדוקיקת ומוטעת, לימוד מתור הפסוקים ובצמוד למילים.
- הכרות וידעה של כל הנושאים המרכזיים בספר
- הדגשת ערכים ומידות בתורה וקשרו לעולמו של התלמיד
- התיחסות לעולם הרגשות והחוויות המתאימים לגיל הצער.

בהוראת ספר יהושע נשים דגש על כמה מרכיבים החוזרים לאורך הספר:

- א. **ארץ ישראל** – סוף סוף אנחנו בארץ ויש לך משמעותות רבות. זהה הזרמנות ראשונה וחשובה לעסוק במפת הארץ, ולהזכיר בין הארץ בה אנו גרים ובין התנ"ר אותו אנו לומדים.
- ב. **המעבר מהחיים במדבר לתישבות בארץ** – המעבר מן החיים במדבר אל החיים בארץ ישראל כרוך במעבר מחיי נס לחים טבעיים יותר: התישבות, חקלאות, מלחמה ועוד.
- ג. **יהושע כמנהיג** – דמותו של יהושע משמעותית ביותר בספר יהושע חשוב להקדים לה מקומ. מנהיגים נוספים מופיעים בספר בהופעה קצרה אך משמעותית: כלב ואלעזר.
- ד. **חדש או המשכיות** - ספר יהושע הוא ספר של התחלת חדשה, אך הוא כולל גם המשכיות. כיצד ממשיך יהושע את דרכו של משה, מה נוכל ללמוד מכך?

ארבעת הסוגיות הללו ילווה אותנו בהוראת ספר יהושע ויסייעו לנו להכיר את האירועים, לפגוש את הדמויות ולהזכיר בין הלימוד לחים שלנו.

השימוש במפה:

כדי שתיהיה בכetta מפה. במפה נציין לאורך השנה מקומות, עם התקדמות הלימוד. בראשית השנה נסמן במפה באופן מודגש את המקום בו נמצא בית הספר, כך שהילדים יוכל' לצאת' ממנו כל פעם אל המסע בעקבות יהושע.

מקומות שנסמן לאורך הדרך:
ערבות מואב – מקום מעבר הירדן – הגלגלא – יריחו – העי – שכם והר עיבל – גבעון – עמק איילון – חצור – חברון – שכם: מקום קבורתו של יהושע.

הצעה לתוכנית לימודים ספר ירושע

מספר שיעורים	נושא ופרק	
1	הקדמה	מעבר הירדן (א-ה) 10-9 שיעורים
4	הכנות למעבר הירדן (א-ב)	
2	מעבר הירדן והזיכרן לדורות (ג-ד)	
2	תום ימי המדבר – שביתת המן והפסח (ה)	
2	מלחמת יריחו (ו)	מלחמות כיבוש הארץ (ו-יב) 13 שיעורים
4	מלחמת העי ומעשה עך (ז-ח)	
2	הגבעונים (ט)	
3	מלחמת מלכי הדרום (ו)	
2	מלחמת מלכי הצפון (יא)	
2-3	נחלת השבטים בארץ כנען (יג-יט)	פרק הנחלות (יג-כב) 5-4 שיעורים
1	ערי מקלט (כ)	
1	ערי הלויים (כא)	
2	נחלת שניים וחצי השבטים, המזבח מעבר הירדן (כב)	שנים וחצי השבטים (2) מות ירושע (כג-כד) 6 שיעורים
2	הנאום הראשון, הצוואה (כג)	
2	הנאום השני, הברית (כד)	
1	מות ירושע (כד)	
1	סיום וחזקה	סה"כ:
35 שיעורים		